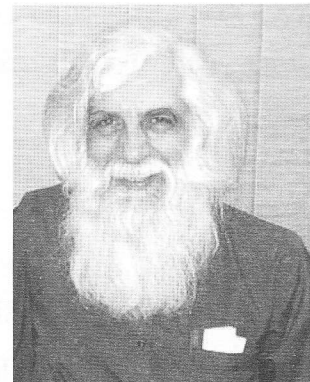

سنگ‌بنایی که استاد لوکس بر زمین نهاد

مجید نیلی احمدآبادی*

کارو لوکس در ۱۳ شهریور ۱۳۲۸ در اصفهان به دنیا آمد. در تهران و اصفهان بزرگ شد. پس از به پایان رساندن دوران متوسطه در دبیرستان کوشش به دانشگاه تهران رفت. در سال ۱۳۵۲ با مدرک کارشناسی ارشد در مهندسی برق و کنترل فارغ‌التحصیل شد. سپس به امریکا به دانشگاه برکلی رفت و در سال ۱۳۵۵ از این دانشگاه مدرک دکترا گرفت.

کارو لوکس از ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۷ ریاست دانشکده‌ی مهندسی برق و کامپیوتر دانشگاه تهران و از ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۶ ریاست پژوهشکده‌ی سیستم‌های هوشمند در پژوهشگاه دانش‌های بنیادی را برعهده داشت.

در سال ۱۳۸۸ بیماری سرطان او تشخیص داده شد، پس از یک سال بر این بیماری چیره شد اما در ۱۷ تیر ۱۳۸۹ در اثر عفونت ناشی از عمل کولونوسکوپی که بد انجام شده بود درگذشت.

منبع: en.wikipedia.org/wiki/caro-lucas

می‌دانست. آموزش بدون پژوهش را کم‌فایده می‌دانست و لذا کلاس‌های درس او — حتی دروس پایه و کلاسیک — در زمانی که پژوهش در کشور مهجور بود و بازی تجملی تلقی می‌شد پژوهش-محور بود. از لحاظ شخصیتی استاد لوکس فردی بسیار خوش‌قلب، خوش‌رو و عامل به رعایت اصول اخلاقی بود و این جنبه‌های شخصیتی و اخلاقی تأثیر بسیار زیادی بر شاگردان و همکاران استاد داشت. اما از آن مهم‌تر — که کم‌تر به آن پرداخته شده است — سنگ‌بنایی است که او با تغییر در روند تحقیقات و تدریس در کشور گذاشت. استاد لوکس در زمان تحصیل و در دوره‌ی اول تحقیق و تدریس بیشتر در زمینه‌های علوم و فنون قاعده-محور فعال بود و به دلیل داشتن تبحر فوق‌العاده در ریاضیات و علوم پایه‌ی مهندسی، در این حوزه‌ها بسیار موفق بود به‌گونه‌ای که مهندسی کنترل و سیستم‌ها را در کشور متحول کرد. اما در دوره‌ی دوم کاری به نشر و تحقیق در زمینه‌ی علوم و فنون داده-محور پرداخت. علوم و فنونی که در آن زمان اهمیت‌شان — حتی در محافل علمی تراز اول دنیا — بسیار کم‌تر از علوم قاعده-محور می‌نمود. اما زمان نشان داد که با گسترش سیستم‌های مشاهده، جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اطلاعات می‌توان به مطالعه‌ی سیستم‌ها و پدیده‌های بسیار پیچیده‌ای

بازگویی خصوصیات اخلاقی، رفتار علمی، دستاوردها، و یادگارهای به‌جامانده از مرحوم استاد کارو لوکس هر چند تکراری باشد اما سودمند است. زیرا تذکری است مجدد به جامعه‌ی علمی برای آموختن از او و امثال وی، نشانه‌ای است برای تغییر دیدگاه کسانی که هنوز کم‌میدند به امکان رشد واقعی و عمیق علمی کشور و لذا در عین پروتوانی کم‌تلاشند، و یادآوری است برای همه‌ی ما — و خصوصا مدیران — که عمر گنجینه‌های انسانی کوتاه است و شاید حتی فردا نیز برای بهره‌مندی از آنان بسیار دیر باشد.

بسیاری از خدمات و جنبه‌های شخصیتی-علمی مرحوم دکتر لوکس برای کسانی که از او خوانده‌اند و یا شنیده‌اند — دست‌کم در حد شناختی کلی — آشکار می‌نماید. از جمله آن‌که او بنیانگذار هوش مصنوعی مدرن در کشور بود. دیگر آن‌که او فردی بسیار عمیق و سریع‌الانتقال بود و در عین برخورداری از هوش و نبوغ فوق‌العاده اعتقادی برای پالایش افراد بر اساس هوشمندی برای همکاری نداشت بلکه مینا را تلاش و دستاوردها * دانشکده‌ی مهندسی برق و کامپیوتر، پردیس دانشکده‌های فنی، دانشگاه تهران و پژوهشگاه دانش‌های بنیادی

جنبه‌ی فعالیت‌ها و تأثیرگذاری استاد لوکس روزآمدبودن آن است به این معنی که او شرایط علمی روز دنیا را نه تنها رصد می‌کرد و می‌شناخت بلکه آن را پیش‌بینی نیز می‌کرد و بر اساس آن حرکت می‌کرد. روزآمدی به این دلیل مهم است که منجر به تحقیقات و آموزش هم‌گام با پیش‌گامان علمی در دنیا و موجب ایجاد تأثیر متقابل و هم‌افزایی — و نه اثرپذیری و دنباله‌روی — می‌شود. به عبارت دیگر ایشان در انتخاب خط و پروژه‌های تحقیقاتی استراتژیست بود. روزآمدی با همت استاد لوکس، همکاران و شاگردانش در زمینه‌ی سیستم‌های هوشمند محقق شد و امروز در زمینه‌ی سیستم‌های شناختی تعمیق می‌یابد. جنبه‌ای از شخصیت دکتر لوکس که کمتر به صورت عمومی شناخته شده است توانایی آن مرحوم در فهم و تحلیل مناسبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در سطوح ملی و بین‌المللی است. دکتر لوکس سیاست را بسیار خوب می‌شناخت و رفتار افراد را — شاید بیشتر به عنوان سرگرمی — پیش‌بینی می‌کرد ولی هیچ‌گاه ندیدیم که او سیاست‌بازی کند، حتی در موارد مربوط به مدیریت آزمایشگاه و یا ارتباط با همکاران و شاگردانش. و نکته‌ی آخر آن‌که، آن عزیز هر چند شخصیتی ممتاز و ویژه بود اما — مانند همه‌ی ما — بی‌اشتباه نبود. لیکن فرق اساسی بین او و اکثر افراد در برخورد با اشتباهات‌شان وجود داشت. مرحوم استاد لوکس اشتباهاتش را پنهان نمی‌کرد و یا دیگران را مقصر جلوه نمی‌داد بلکه با خوش‌رویی از اشتباهاتش با دیگران سخن می‌گفت و این فرصت را به دوستان و همکارانش می‌داد که از اشتباهات او نیز تجربه بیاندوزند.

پرداخت که قواعد حاکم بر آنها کم‌تر شناخته شده‌اند و یا استفاده از روش‌های قاعده-محور برای درک آنها پیچیدگی‌های غیر قابل مدیریت به همراه دارد. به علاوه استفاده از محاسبات معمول برای بررسی این سیستم‌ها و پدیده‌ها هنگامی که مشاهدات و قواعد مورد استفاده برای تحلیل آنها همراه با نایقینی و ناآگاهی نسبی باشد مثمر‌تر نیست. سیستم‌های هوشمند و شناختی از این جمله هستند. مرحوم لوکس با اشاعه و تحقیق در زمینه‌ی محاسبات نرم و سیستم‌های هوشمند و تأسیس پژوهشکده‌ی سیستم‌های هوشمند در پژوهشگاه دانش‌های بنیادی راه و زمینه را برای انجام تحقیقات داده-محور باز کرد که در زمان تأسیس پژوهشکده غریب به نظر می‌آمد اما امروز دیگر کسی شکی به لزوم و نیاز به تحقیقات در این زمینه‌ها ندارد. این همان سنگ‌بنایی است که از استاد لوکس به یادگار به جا مانده است و امروزه از پایه‌های e-science تلقی می‌شود. به علاوه، سرریز فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی دکتر لوکس تقریباً در همه‌ی رشته‌ها در کشور دیده می‌شود و شاید کمتر کسی را می‌توان سراغ گرفت که این چنین تأثیر مثبت فراگیر و عمیقی در سال‌های اخیر در جامعه‌ی علمی کشور داشته باشد. از دیگر خصوصیات این تأثیر آن است که کاملاً در لایه‌ی علمی کشور و از پایین به بالا — و نه مدیریتی و از بالا به پایین — ایجاد شد و این خود نشانه‌ای است امیدبخش برای ما که نمی‌توان و نباید منتظر سیستم مدیریتی کلان برای شروع کارهای نوین علمی بود، بلکه باید با تلاش علمی و به همراه ارائه‌ی نشانه‌ها جامعه‌ی علمی را به صورت گسترده و حساب‌شده به شوق و حرکت درآورد. دیگر

نیم‌قرن حضور مسعود علی‌محمدی

ع.ع. صابری*

مسعود علی‌محمدی

کشور، با قبولیش در دوره‌ی کارشناسی ارشد دانشگاه صنعتی شریف در سال ۱۳۶۴، تصمیم به ادامه تحصیل در رشته‌ی فیزیک در داخل کشور گرفت. سه سال بعد همزمان با فارغ‌التحصیلیش از این دوره، به عنوان یکی

در صبح‌گاه روز ۲۲ دی‌ماه ۱۳۸۸، یکی از نتایج حل معادلات حاکم بر جهان هستی شهادت غم‌بار دکتر مسعود علی‌محمدی بود. با وجود پرکشیدنش اما یاد و خاطره‌اش همچنان طنین‌انداز هر محفل علمی و به خصوص ورد زبان فیزیک‌پیشگان ایران زمین است.

مسعود ۳ شهریور ۱۳۳۸ — نیم‌قرن پیش از شهادتش — در تهران متولد شد. تحصیلات دانشگاهیش را با قبولی در مقطع کارشناسی رشته‌ی فیزیک، رشته‌ی مورد علاقه‌اش، در دانشگاه شیراز از سال ۱۳۵۶ آغاز کرد که در مجموع به دلیل هفت ترم تعطیلی دانشگاه‌ها، ۸ سال به طول انجامید. در طول این دوره، به نظر خود مسعود [۱]، دکتر ثبوتی و دکتر حق‌بین نقش به‌سزایی در افزایش درک او از فیزیک داشته‌اند. با وجود دریافت امتیاز استفاده از بورس تحصیلی برای رفتن به خارج از

* پژوهشگاه دانش‌های بنیادی.